HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

יתרת וחתכה [א]עבד יוצא [א]בהן לחירות אמר רב [ב]הונא [ג][ב]והוא שנספרת על גב היד: סבי דנזוניא לא אתו לפירקיה דרב חסדא אמר ליה לרב המנונא זיל צנעינהו אזל אמר להו מאי טעמא לא אתו רבנן לפירקא אמרו ליה אמאי ניתי דבעינן מיניה מילתא ולא פשט לן אמר להו מי בעיתו מינאי מידי ולא פשיטנא לכו בעו מיניה עבד שסרסו רבו בבצים מהו כמום שבגלוי דמי או לא לא הוה בידיה אמרו לו מה שמך אמר להו המנונא אמרו ליה לאו המנונא אלא [ד]קרנונא אתא לקמיה דרב חסדא א"ל מתניתא בעו מינך [ה]דתנן [ג]עשרים וארבעה ראשי אברים שבאדם כולם אין מטמאין משום מחיה ואלו הם ראשי אצבעות ידים ורגלים וראשי אזנים וראש החוטם וראש הגוייה וראשי דדים שבאשה רבי יהודה אומר אף שבאיש ותני עלה [ד]בכולם עבד יוצא בהם לחירות רבי אומר אף הסירוס בן עזאי אומר אף הלשון אמר מר רבי אומר אף הסירוס סירוס דמאי אילימא סירוס דגיד היינו גוייה אלא לאו סירוס דביצים רבי אומר אף הסירוס ורבי לשון לא ורמינהו הרי מי שהיה מזה ונתזה הזאה על פיו רבי אומר היזה וחכמים אומרים [ה]לא היזה מאי לאו [ו]על לשונו לא על שפתיו [ז]על שפתיו פשיטא מהו דתימא זימנא דחלים שפתיה קמ"ל והתניא על לשונו ועוד [ו]תניא [ז]ושניטל רוב הלשון רבי אומר [ח]רוב המדבר שבלשונו אלא רבי אומר סירוס ולא מיבעיא לשון בן עזאי [ח]אמר לשון אבל סירוס לא ומאי אף אקמייתא אי הכי נקדמה דבן עזאי ברישא תנא שמעה לדרבי וקבעה ושמעה לדבן עזאי ותני [ט]ומשנה לא זזה ממקומה אמר עולא [ט]הכל מודים בלשון לענין טומאה דגלוי הוא אצל השרץ [י]מ"ט [1]אשר יגע בו אמר רחמנא והאי נמי בר נגיעה הוא לענין [י]טבילה כטמון דמי מ"ט [2]ורחץ בשרו במים אמר רחמנא מה בשרו [י]מאבראי אף כל מאבראי לא נחלקו אלא לענין הזאה רבי מדמי לה לטומאה ורבנן מדמו לה לטבילה ותרווייהו בהאי קרא קמיפלגי [3]והזה הטהור על הטמא וגו' רבי סבר והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וביום השביעי וחטאו רבנן סברי וחטאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים ורבנן נמי נדמייה לטומאה טהרה מטהרה [כ]הוה ליה למילף ורבי נדמייה לטבילה וכבס בגדיו הפסיק הענין וסבר רבי לענין טבילה כטמון דמי [ל]והאמר רבין [מ]אמר רב אדא אמר רבי יצחק מעשה בשפחה של בית רבי שטבלה ועלתה ונמצא עצם בין שיניה [כ]והצריכה רבי טבילה אחרת נהי דביאת מים לא בעינן [ל]מקום הראוי לבוא בו מים בעינן כדרבי זירא [נ]דאמר רבי זירא [מ]כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו כתנאי

יתרת. אצבע יתירה: **שנספרת על גב היד.** שהיתה בשורת שאר אצבעות: **סבי דנזוניא.** שם מקום: **זיל צנעינהו.** אמור אליהם להסגר ולישב בבית וזה לשון נדוי לתלמיד חכם כדאמר במועד קטן (דף יז.) לאמר לו דרך כבוד הסגר ושב בביתך: **כמומין שבגלוי דמי.** שהרי תלויין בכיס וניכרים מבחוץ או לא הואיל וטמונין בתוך הכיס: **קרנונא.** יושב קרנות אתה ולא בעל תורה: **מתניתא בעו מינך** גרסינן. דמברייתא דתני עלה דמתניתין רבי אומר אף הסירוס יליף לה: **אין מטמאין משום מחיה.** שם אחד מן הנגעים כדכתיב (ויקרא יג) ומחית בשר חי בשאת וכתיב בה (שם) לכל מראה עיני הכהן שתהא כולה נראית כאחת פרט למחיה שהיא במקום המשופע ויורד לכל צד שאין יכול לראות ראש הנגע ורגליו כאחת: **וראשי אזנים.** שפת האוזן: **ראש גוייה.** גיד: **וראשי דדים שבאשה.** אבל שבאיש אינן בולטין כל כך ואין זה שיפוע: **לחירות.** דכולן אם קצצו לו רבו מום שבגלוי הוא ואינו חוזר: **רבי אומר אף הסירוס.** מוסיף על אלו לענין עבד. ושן ועין לא איצטריך ליה לרבי למנות [ס]בתוספתא דההיא כתיב וזיל קרי בי רב הוא ות"ק לא פליג בהא: **אף הלשון.** שדרכו ליראות כשהוא מדבר ומום שבגלוי הוא: **אמר מר כו'.** רב חסדא מסיק ואזיל למילתיה למיפשט בעיא דסבי: **היינו גוייה.** דאימני לענין נגעים ובכולהו אמר ת"ק עבד יוצא לחירות: [ע]**ואלא דבילים.** ש"מ בעיא דסבי פלוגתא דרבנן ורבי היא: ה"ג **ולרבי לשון לא.** ולרבי לשון לא הוי מום גלוי בתמיה: **על פיו.** של טמא: **רבי אומר היזה.** דאע"ג דהזאה על הגלוי בעינן כדלקמיה: **דחלים.** סוגר פיו בחוזקה עד ששפתיו נדבקות מאד ולא נשויהו כגלוי הואיל ופעמים הם טמונות ע"י חלומו קמ"ל. חלים דבר שהוא מדביק יפה שולדו"ר בלע"ז כדאמרינן גבי תפירות עור בהעור והרוטב (חולין דף קכג.) שאני עור דחלים: **שניטל רוב הלשון.** לענין מומי בכור [פ]שנו בבכורות: **רוב המדבר.** ממקום פרישת דיבוקו ולמעלה קרי מדבר אע"ג דדיבור בבהמה לא שייכא קרי ליה מדבר הואיל והוא המדבר בלשון האדם: **אלא רבי אומר סירוס.** אע"פ שהן טמונין בכיס לעולם: **ולא מיבעיא לשון.** שהוא נגלה לפרקים: **ומאי אף.** דקאמר בן עזאי: **אקמייתא.** קאי אעשרים וארבעה המנויין אבל נגעים דקאמר ת"ק עבד יוצא בהן לחירות מוסיף בן עזאי לענין עבד אף הלשון: **אלא לא** גרסינן והכי גרסינן **תנא שמעה לדרבי וקבעה כו'.** קבעה אצל הראשונות והדר שמעה לדבן עזאי שהיה מוסיף לשון לבדו על הראשונות ונמצא חלוק על רבי בסירוס וקבעה בלשון אף כמו שאמרה בן עזאי. והיה לו לתנא לקובעה בין ת"ק לרבי והדר למיתני תוספת סירוס עלה אלא שמאחר שנקבעה של רבי אצל ת"ק והיתה שגורה בפי התלמידים כך לא זזה של רבי ממקומה וסידרו של בן עזאי אחריה לפי שהגירסא השגורה בפה קשה לשנותה ולחזור ולגורסה בלשון אחר: **לענין טומאה.** דקי"ל מגע בית הסתרים אינו מטמא ונפקא לן במסכת נדה (דף מג.) מוכל אשר יגע בו הזב וגו' [צ]הא שטף טהור בתמיה הא טבילה בעי אלא כל אשר יגע בו הזב בדבר שהוא גלוי כידיו והזב לא שטף עדיין כל גופו במים שלא טבל מזובו וכבס בגדיו: **אשר יגע בו אמר רחמנא.** האי קרא דוידיו לא שטף במים הוא: **בר נגיעה.** כידיו הוא בגלוי שהרי מוציא לשונו ונוגעין בו בגלוי הילכך נגע שרץ בלשונו טמאהו: **כטמון דמי.** ואין צריך ביאת מים בתוך הפה: **אף כל מאבראי.** ולא שיכניס מים לתוך הפה ואף להוציא כל הלשון אינו יכול וטבילה למקצת לא אשכחינן אבל נגיעה בכל שהוא הויא נגיעה: **רבי.** דריש על הטמא וחטאו חטוי על מקום טומאה הוי חטוי: **ורבנן סברי וחטאו וכבס בגדיו ורחץ.** בעינן חטוי שיפול על מקום הראוי לרחיצה דהיינו טבילה: **טהרה מטהרה.** הזאה מטבילה: **והצריכה רבי טבילה אחרת.** משום חציצה אלמא בעי ביאת מים לתוך הפה: **כר' זירא דאמר.** במנחות (דף קג:) אין מביאין מנחה של ששים ואחד עשרון בכלי אחד דקים להו לרבנן שאין נבללין יפה בשוין [ק]ביחד והוינן בה וכי אין נבללין מאי הוי והא אנן תנן אם לא בלל כשר ואמר רבי זירא עלה כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ואפי' לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה כגון ששים ואחד בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן:

המנונא קרנונא. פי' בקונטרס יושב קרנות אתה ולא בעל תורה ור"ח פירש אתה אומר המנונא היינו חס נונא דג חס[א] ואין כן אלא קר נונא דג שהוא קר[ב]: **רבי מדמה ליה** לטומאה. וא"ת מאי פריך לעיל מהזה על לשונו דילמא הזאה שאני דאיתקש לטומאה אבל לענין ראשי אברים מדמינן לטבילה[ג] וי"ל דע"כ ליכא לדמויי לטבילה שהרי שן ועין דהוו גלויי לעבד שהוא יוצא בהן לחירות ולגבי טבילה הוו כטמון כדמסיק בסמוך דלא בעינן ביאת מים[ד]: **כל הראוי לבילה כו'.** עיקר מילתא דר' זירא בפ' המנחות והנסכים (מנחות דף קג.) דתנן אם אמר הרי עלי מנחה של ששים ואחד עשרון מביא ששים בכלי אחד והאחד בפני עצמו ומפרש בגמרא משום דששים נבללין[ה] וס"א אין נבללין[ו] ופריך כי אין נבללין מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר אמר ר' זירא כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת ואפי' לא בלל כשר וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן ואם תאמר מאי פריך ואם לא בלל כשר נהי דבלילה לא מעכבא היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחילה

מסורת הש"ס

א) [בכת"י: בה], ב) ["הונא" ליתא בכת"י. בדפו"ר וברש"ל וברי"ף: חסדא], ג) בכורות מה. נדה מט:, ד) [ז"ל הערוך בערך לנע ב' כשאמרו לו קרנונא ח"ו לא ביזוהו אלא אמרו לו וכי הדגים חמין הן קרים הן קרנונא ראוי לומר לך ובזה תבין היטב מ"ש תוספות בשם ר"ח], ה) נגעים פ"ו מ"ז תוספתא דנגעים פ"ב ה"ה, ו) [בכת"י נוסף: גבי מומין], ז) בכורות מ. ע"ש, ח) [נ"ל אומר], ט) חולין קטו: לג: ע"ז לה: [יבמות ל. לב. שבועות ד.], י) נדה מג., כ) [בכת"י מטהרה עדיף ורבי נמי נדמייה], ל) נדה סו: ע"ש, מ) ["אמר" ליתא בכת"י ושם בר רב. וכ"ה בנדה], נ) יבמות קד: נדרים עג. ב"ב פא: מכות יח: מנחות יח: קג: חולין פג: נדה סו:, ס) [בדפו"ר: בתוספת, וכנ"ל (רש"ש)], ע) [נ"ל אלא. (רש"ל)], פ) [נ"ל שנויה. (רש"ש)], צ) [ויקרא טו, יא], ק) [ברש"י מנחות יח ע"ב: בכלי אחד.], ר) [אל"ל ואפילו רבי מודה בה],

תורה אור השלם

1. וְכֹל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַזָּב וְיָדָיו לֹא שָׁטַף בַּמָּיִם וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יא

2. וְכִי יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר: ויקרא טו יג

3. וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב: במדבר יט יט

גליון הש"ס

גמ' מ"ט אשר יגע. ג' התוס' בנדה ד' מג ע"א וכי יגע:

לעזי רש"י

שולדו"ר [שולדי"ר]. לרתך.

מוסף רש"י

שנספרת על גב היד. שנספרת עם שאר האצבעות שעומדת בשורתן (בכורות מה.). **כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו.** דקתני האומר הרי עלי ס"א עשרונים, מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחר, ומפרש טעמא משום דקים להו לרבנן דששים נבללות בכלי אחד אבל ס"א אין נבללות יפה, ומותבינן וכי אין נבללות מאי הוי והתנן אם לא בלל כשר, ומשני ר' זירא הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, דאפילו לא בלל כשר, ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו, דראוי לבילה בעינן, דאפשר להתקיים בה מצות מנחה (יבמות קד: וכעי"ז נדרים עג. מכות יח: חולין פג: מנחות יח: שם קג: ונדה סו:). כלומר מה שאי אפשר להבלל מעכבת בו, דכיון דכתיב ויצק עליה שמן וזה לבלול דכתיב בלולה, ש"מ שצוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים מצות בלילה, וכשהוא מביא ששים ואחד, מנחה כזו לא צוה להביא, והרי הוא כמביא מנחה מן הקטניות דאינה כלום, שכל דבר שצוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שצוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מצות האמורות באותה מצוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה, יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו לעכב, ויש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פא:).

עין משפט נר מצוה

רסב א ב מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ו סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כט:

רסג ג מיי' פ"ג מהל' טומאת צרעת הל"ח:

רסד ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל"ד [והל"ה] סמג עשין פו טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' כו:

רסה ה ו ז מיי' פי"ב מהל' פרה הל"א:

רסו ח מיי' פ"ז מהל' ביאת מקדש הל"ז:

רסז ט מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל"ג:

רסח י מיי' פ"א מהל' מקוואות הל' י סמג עשין רמח טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' לח:

רסט כ מיי' פ"ב מהל' מקוואות הלי"ג סמג לאוין קיא טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' כד:

ער ל מיי' פ"א שם הלי"ב סמג שם טוש"ע שם סעי' מג:

רעא מ מיי' פי"ז מהל' מעשה הקרבנות הל"ו:

מוסף תוספות

א. שהוא טוב. תוס' הרא"ש. מבושל ומוטעם. ריטב"א. ב. ואין לדג הזה טעם בחיך. ריטב"א. ג. דהא לענין טבילה מודה רבי דהוי כטמון ודילמא ילפינן עבד מטבילה. תוס' הרא"ש. ד. כיון דאשכחן שן שאינו גלוי לגמרי ולענין טבילה נמי לא בעינן אלא שיהא ראוי לביאת מים ואפ"ה חשוב גלוי לענין עבד סברא הוא שאם היה לשון חשוב גלוי לענין שום דבר גם לענין עבד חשוב גלוי. תוס' רשב"י. ה. בתוס' נדה סו: נוסף. יפה. וכן הוא בהמשך התוס' לפנינו. ו. פי' לפי שאין כלי שרת במקדש יותר מששים עשרונים גם שמן של מנחות הראוי לבילה אין בו אלא כדי בלילת ששים עשרונים ולפיכך אם היו מביאין בכלי אחד ס"א עשרונים לא היו יכולים לבלול. ריטב"א.

תוס' ר"י הזקן

נספרת. שהיא בשורת שאר האצבעות. **שסירסו.** שחתך ביציו ונעשה סריס. **מחיה.** אינה מטמאה אלא בדבר שנראה כולו כאחד, דכתיב [ויקרא יג, יב] לכל מראה עיני הכהן. **אף הסירוס.** וכ"ש הלשון. ומסתברא דהלכתא כסתם מתניתין דרבים הם [דדוקא בכ"ד ראשי אברים יוצא לחרות] ותו לא, דהא רבנן אמרי דלשון אבר שבסתר הוא דהא לא עלתה לו הזאה. **לא הזה.** דהזאה בעינן באבר גלוי (הוא) ולשון לאו אבר גלוי הוא. **הזאה.** שלישי ושביעי לטמא מת קאמר. **מאבראי.** ולא שיכניס מים בתוך הפה, וכל לשונו אינו יכול להוציא וטבילה במקצת לא אשכחינן אבל נגיעה בכל שהוא הויא נגיעה. **לענין שרץ.** אם נגע שרץ בלשונו שהוא טמא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים. **והאמר רבין.** קס"ד דהאי דאמרינן כטמון דמי שאע"פ שיש שם דבר חוצץ עלתה לו טבילה. **מקום הראוי.** ואפילו [ר]רבנן מודו בה דבית הסתרים דתנן במקואות [פ"ח מ"ה] הקמטים ובית הסתרים אינם צריכים שיבא בהם מים. וגרסינן בנדה [סו, ב] אמר רבא ילמוד אדם בתוך ביתו שתהא אשה בשעת טבילה מדיחה קמטיה במים, אלמא האי אינן צריכים ביאת מים אלא (בעו) מקום הראוי לבא בו מים מיהא בעו. **כל הראוי לבילה.** במנחות [קג, א] היא גבי ששים עשרון נבללים בכלי אחד ואין מביאים בו ביותר, והתנן אם לא בלל כשר, ומשני הכי.